RIPOTI YA KAMATI YA KUDUMU YA USTAWI WA JAMII YA BARAZA LA WAWAKILISHI- KWA MWAKA 2017/2018

SEHEMU YA KWANZA

UTANGULIZI

Kamati ya Ustawi wa Jamii ya Baraza la Wawakilishi imeundwa kwa mujibu wa kifungu cha Kanuni cha 106 cha Kanuni za Kudumu za Baraza la Wawakilishi toleo la mwaka 2016 na majukumu yake yametajwa katika Jadweli la Kwanza la Kanuni hizo kama ifuatavyo:-

(i) Kufuatilia utekelezaji wa maagizo ya Kamati yaliyotolewa katika Ripoti ya Kamati ya mwaka uliyotangulia.

(ii) Kufuatilia utekelezaji wa sera na mipango ya Wizara husika kwa kadri Spika atakakavyoelekeza kwa mujibu wa malengo yaliyowasilishwa Barazani wakati wa usomaji Bajeti na hotuba nyengine za Waziri alizotoa katika Baraza.

(iii) Kufuatilia utekelezaji wa miradi ya Maendeleo ya Kitaifa na miradi ya wananchi ya Wizara husika.

(iv) Kuchunguza na kufatilia mapato na matumizi ya kila mwaka ya Serikali na kama matumizi yaliyofanya yalizingatia thamani halisi ya fedha.

(v) Kuchambua mapendekezo ya Serikali kuhusu makadirio ya Wizara husika ya mapato na matumizi ya kila mwaka.

(vi) Kushughulikia Miswada ya Sheria itakayokabidhiwa kwake na Spika

(vii) Kuchambua ahadi zote za Wizara zilizo chini ya Kamati kama zitakavyokuwa zikitolewa katika Baraza na kufuatilia utekelezaji wa ahadi hizo.

(viii) Kufikiria jambo jengine lolote litakalopelekwa kwake na Spika

Kamati ya Ustawi wa Jamii kwa mwaka wa fedha 2017/2018 ilianza shughuli zake za kufuatilia utekelezaji wa kazi za maendeleo ya Wizara zifuatazo:-

- Wizara ya Afya
- Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali

Kamati ilifanya kazi zake kwa muda wa wiki sita Unguja na Pemba kwa mpango ufuatao:-

(a.) Pemba wiki moja kuanzia tarehe 14/08/2017 hadi tarehe 18/08/2017 na Unguja wiki moja kuanzia tarehe 21/08/2017 hadi tarehe 25/08/2017.

(b.) Unguja wiki mbili kuanzia tarehe 13/11/2017 hadi tarehe 24/11/2017

(c.) Pemba wiki moja kuanzia tarehe 15/01/2018 hadi tarehe 19/01/2018 na Unguja wiki moja kuanzia tarehe 22/01/2018 hadi tarehe 26/01/208.

Wajumbe wa Kamati ya Ustawi wa Jamii wameshiriki kikamilifu katika kazi za Kamati kwa vipindi vyote hivyo, Wajumbe hao ni hawa wafuatao:-

1.	Mhe. Dkt. Mwinyihaji Makame	Mwenyekiti
2.	Mhe. Tatu Mohammed Ussi	Makamo M/ kiti
3.	Mhe. Mwanaasha Khamis Juma	Mjumbe
4.	Mhe. Viwe Khamis Abdalla	Mjumbe
5.	Mhe. Masoud Abrahman Masoud	Mjumbe
6.	Mhe. Hidaya Ali Makame	Mjumbe
7.	Mhe. Makame Said Juma	Mjumbe
8.	Ndg. Aziza Waziri Kheir	Katibu
9.	Ndg. Khamis Hamadi Haji	Katibu

SEHEMU YA PILI

1. WIZARA YA AFYA

Katika kipindi chote cha kazi za Kamati, Kamati imefanyakazi ya kusimamia utekelezaji wa bajeti inayotumia mundo wa programu katika utekelezaji wake ambapo kwa Wizara ya Afya kwa mwaka wa fedha 2017/2018 Wizara ilikua na programu zifuatazo:-

(i) Programu ya Kinga na Elimu ya Afya;

(ii) Programu ya Tiba;

(iii) Programu ya Usimamizi wa Sera ya Afya na Utawala na;

(iv) Programu ya Hospitali ya Mnazi mmoja.

Programu hizo zinatekelezwa na Wizara ya Afya kupitia taasisi zake mbali mbali kama ifuatavyo:-

1. Idara ya Mipango, Sera na Utafiti;
2. Idara ya Uendeshaji na Utumishi;
3. Idara ya Kinga na Elimu ya Afya;
4. Idara ya huduma za Hospitali;

5. Idara ya Hospitali ya Mnazi mmoja;
6. Idara ya Mkemia Mkuu wa Serikali;
7. Mfamasia Mkuu wa Serikali;
8. Idara ya Bohari Kuu ya Dawa;
9. Ofisi ya Afisa Mdhamini Wizara ya Afya Pemba;

Pamoja na Idara hizo zinazounda Wizara ya Afya, pia zipo Taasisi mbali mbali zinazokamilisha muundo wa Wizara kama ifutavyo:

1. Maabara ya Afya ya Jamii – Pemba;
2. Bodi ya Chakula, Dawa na Vipodozi;
3. Baraza la Wauguzi na Wakunga; na
4. Bodi ya Ushauri wa Huduma za Hospitali Binafsi

Kamati ya Ustawi wa Jamii katika ripoti ya mwaka huu 2017/2018 ilipita na kukagua miradi mbali mbali ya kimaendeleo na kubaini mafanikio na changamoto mbali mbali ambazo kwa namna moja ama nyengine zinakwamisha utekelezaji wa malengo ya Wizara iliyojipangia. Miongoni mwa taasisi zilizokaguliwa na Kamati ni hizi zifuatazo:-

ZIARA YA KAMATI KATIKA HOSPITALI NA VITUO VYA AFYA UNGUJA

Hospitali ya Jeshi la Wananchi wa Tanzania iliyopo Bububu, Kituoa cha Afya cha Rahaleo, Kutuo cha Afya cha Tumbatu Gomani na Kituo cha Afya Bumbwisudi pamoja na ukaguzi wa Jengo la Kituo cha Afya cha Mbuzini.

Kamati ilifanya ziara kisiwani Unguja na kupata fursa ya kutembelea na kukagua Hospitali na vituo vya Afya vilivyotajwa hapo juu na kubaini mafanikio na changamoto mbali mbali ambazo zimekua ni kikwazo cha utekelezaji wa malengo ya Wizara iliyojipangia.

Mafanikio

Kamati katika kazi zake ilibaini kupatikana kwa mafanikio katika sekta ya afya hasa kwa upande wa maagizo ya Kamati yaliyotolewa katika ziara zilizopita kuwa yametekelezwa na kuongeza ufanisi wa kiutendaji katika sekta ya Afya. Aidha Kamati imeona juhudi kubwa zilizofanywa na Serikali katika kuimarisha sekta ya Afya ambapo ufunguzi wa jengoi jipya katika Hospitali ya Mnazi mmoja ni miongoni mwa mafanikio hayo ambapo lengo kubwa ni kutoa huduma bora kwa wananchi.

Kamati imetembelea na kuona kuwa vituo vingi vya afya vimepiga hatua kubwa ya maendeleo kwa kutoa huduma mbali mbali za afya kwa wananchi ikiwemo huduma matibabu ya awali, huduma za kliniki za mama na mtoto na huduma rafiki kwa vijana. Vituo vingi kuimarika na kuwa mfano mzuri wa kuimarika kwa Bodi za afya za jamii, mfano wa kituo hicho ni Kituo cha Afya Rahaleo.

Pamoja na mafanikio hayo bado sekta ya afya inakabiliwa na changamnoto nyingi ambazo zinahitaji umakini mkubwa katika kuzitatua kwake ili lengo la Serikali la kutoa huduma bora kwa wananchi liweze kufikiwa. Changamoto hizo kadhaa zimebainika na Kamati katika ziara zake kwenye Taasisi mbali mbali za Wizara ya Afya kwa Unguja na Pemba.

CHANGAMOTO ZA JUMLA ZILIZOBAINIKA NA KAMATI

a) Katika maeneo yote hayo Kamati imekuta bado kuna changamoto kubwa ya uhaba wa wafanyakazi wa kada mbali mbali jambo hupelekea kuzorota ama kutopatikana kabisa kwa huduma kwa baadhi ya wakati. Kwa mfano katika Hospitali ya Abdalla Mzee, Kamati imeona kuwa pamoja na ukubwa wa jengo na upya wa jengo hilo lenye vifaa vya kisasa, Hospitali inakabiliwa uhaba wa wafanyakazi wa kada mbali mbali muhimu lakini wachache zaidi ni wafanyakazi wa usafi ambapo hadi Kamati inafanya ziara ya mwisho imebaini kuwa jengo zima lina wafanyakazi watatu tu wa usafi jambo ambalo hupelekea baadhi ya maeneo kutosafishwa kwa wakati na maeneo mengine kukosa kabisa kusafishwa na kuharibu haiba ya jengo hilo ambalo limejengwa kwa gharama na nguvu kubwa za Serikali.

b) Changamoto ya ubovu wa majengo na miundombinu ya Hospitali na vituo vya Afya kama vile paa, dari, uzio na kuta ni tatizo sugu kwa vituo vingi vya afya hasa vilivyopo maeneo ya vijijini.

c) Mashirikiano madogo yaliyopo baina ya jamii na Vituo vya Afya, Kamati katika ziara zake imegunduwa kuwa baadhi ya wanajamii wamekua hawatoi mashirikiano ya kutosha kwa viongozi hasa wa vituo vcya afya vilivyopo vijijini jambo linalopelekea kuzorota kwa utoaji wa huduma za afya kwa wanajamii. Katika Kituo cha Afya cha Kojani, Kamati ilibaini kuwa baadhi ya wana jamii hawatoi ushirikiano wa kutosha kwa watendaji wa kituo cha afya na badala yake wanajamii hao wanamsumbua Muuguzi na Mkunga Mkuu wa Kituo hicho ambaye anaishi katika nyumba iliyojengwa na TASAF.

d) Changamoto ya malipo na stahiki za wafanyakazi hasa likizo; Kamati imegunduwa baadhi ya wafanyakazi hawajapata likizo zao kwa muda mrefu jambo ambalo linawatia unyonge wafanyakazi hao kutokana na kukosa likizo ambayo ni haki yao ya kisheria. Wapo wafanyakazi waliopata likizo zao lakini kumekuwa na ucheleweshwaji wa fedha za likizo kwa muda mrefu sasa.

e) Tatizo la upatikanaji wa dawa kwa wakati; kamati imeona kuwa Hospitali na Vituo vya Afya upatikanaji wa dawa mara nyingi huchelewa na kuleta usumbufu kwa wananchi wanaokwenda kupata huduma. Pia katika baadhi ya Vituo vya Afya Kamati imebaini kuwa dawa wanazopatiwa ni chache kulingana na mahitajhi yaliyopo.

f) Kamati imebaini kuwa Vituo vingi vya Afya havina hati miliki ya maeneo ya vituo hivyo.

g) Kamati ilipata malalamiko mengi katika Vituo vingi vya Afya ilivyovitembelea kwa baadhi ya wafanyakazi kukosa nafasi za masomo ambapo baadhi yao wananalalamika

kuwa tayari walilipia kwa gharama zao na baadae walipatiwa taarifa kuwa wasubiri wasiendelee na masomo hayo hadi mwaka mwengine wa masomo jambo ambalo hadi leo hii halijafanyika na muda wa masomo walioahidiwa tayari umeshapita. Pia Kamati imebaini kuwa kuna baadhi ya wauguzi wanapomaliza masomo yao hasa "General Nurse" hukataa kufanya kazi za uuguzi na ukunga na wengi wao hubakia cliniki tu na kazi kubwa huwaachia wengine.

h) Kamati ilikaguwa jengo la Kituo cha Afya cha Mbuzini, ujenzi ambao ulianza mwaka 2004 hadi sasa haujakamilika pamoja na ahadi ya Mheshimiwa Rais ya kukimaliza kituo hicho na kukifanya kuwa kituo cha Afya cha Wilaya. Katika ziara hiyo Kamati ilelezwa kuwa lilitoka agizo la kuitaka Halmashauri ya Wilaya ya Magharibi "A" kukabidhi hati miliki ya eneo hilo kwa Wizara ya Afya jambo ambalo lilifanyika.

CHANGAMOTO MAHUSUSI KATIKA HOSPITALI NA VITUO VYA AFYA VILIVYOTEMBELEWA NA KAMATI

Zipo changamoto mahususi zinazokabili uendeshaji wa Hospitali na Vituo vya afya vilivyotajwa hapo juu kama ifuatavyo:-

a) Kutopatiwa mgao wa dawa kwa Hospitali za Jeshi na Idara Maalumu; Kamati ilipofanya ziara katika Hospitali ya Jeshi iliyopo Bububu ilielezwa kuwa kumekuwa na tatizo kubwa la kutopatiwa dawa kutoka hifadhi ya dawa hapa Zanzibar, hali hii inatokana na ukweli kwamba Hospitali hiyo ipo Zanzibar na uongozi wa Hospitali unapopeleka maombi ya dawa MSD hawapatiwi mgao wa kutosha kwa vile wao wapo Zanzibar na wala hawapati mgao kutoka CMS kwa upande wa Zanzibar kwa vile wanaonekana ni Taasisi ya Muungano. Vilevile Kamati imewahi kuripoti tatizo hili kwa Hospitali za Idara Maalumu za SMZ mfano Hospitali ya KMKM ya Kibweni.

b) Kamati imebaini kuwa Hospitali ya Jeshi la Wananchi wa Tanzania ya Bububu inajitahidi kutoa huduma nyingi kwa wananchi na baadhi ya huduma hizo hutolewa bila malipo ikiwemo huduma za kupima VVU ambazo dawa na vipimo ni bure lakini hawapatiwi msaada wa vitendanishi vya maabara na Wizara, hivyo kulazimika wagonjwa hao kutozwa huduma hizo.

c) Kamati imebaini kuwa pamoja na kutolewa kwa huduma mbali mbali katika vituo vya Afya na Hospitali bado kuna changamoto ya kosekana kwa kitengo cha Ustawi wa Jamii katika kuwasaidia wagonjwa wanaofata huduma ambazo zinalipiwa katika Hospitali binafsi na ambazo pengine hazipatikani katika Hospitali za umma.

d) Kamati imeona kuwa katika kituo cha Afya Rahaleo, kuna changamoto kubwa ya kuzidiwa na idadi ya watu wanaofuata huduma ambao wanatoka nje ya shehia tatu zinazohudumiwa na kituo hicho ambazo ni Mitiulaya, Rahaleo na Miembeni. Hali hii inatokana na ukweli kuwa kituo kipo kati kati ya Mji na wananchi wengi hufuata huduma za afya kituoni na hatimaye kituo hicho kuzidiwa na idadi ya wagonjwa huku idadi ya wafanyakazi wanaotoa huduma ikiwa ni ndogo. Pia hali hiyo inaathiri mgawanyo wa dawa na vifaa kwa kuwa dawa zinazopelekwa kituoni hapo zimelenga kutibu wananchi wa shehia tatu tu zilizokusudiwa kuhudumiwa na kituo hicho. Pia Kamati imebaini kuwa kituo kina ukosefu wa sehemu ya kutupia taka kwa vile hakina nafasi ya kutosha.

Vilevile, kuna tatizo la kujaa kwa maji ya mvua kutokana na kituo kutokuwa na mfumo wa uondoaji wa maji hayo pindi mvua inaponyesha. Aidha, tatizo la usalama katika kituo yapo matukio ya wizi yameripotiwa kutokana na kukosekana kwa ulinzi wa uhakika. Kamati ilifahamishwa kuwa walinzi walikuwepo watatu ambao siyo waajiriwa lakini wameondoka na amebakia mmoja tu kutokana na kukata tamaa ya kuajiriwa na Wizara, Uongozi wa kituo umeomba kupatiwa walinzi kutoka Idara Maalumu lakini hadi Kamati inamaliza ziara kituoni hapo ombi hilo halijatekelezwa.

e) Kamati ilifanya ziara katika Kituo cha Afya cha Tumbatu Gomani ambapo ilibaini changamoto ya uhaba wa wafanyakazi hasa wataalamu wa maabara, changamoto ya kukosekana kwa uzio katika eneo la kituo hali inayoweza kusababisha uharibifu wa mali za kituo na kukosekana kwa huduma ya maji safi ya uhakika. Katika eneo la kituo Kamati ileleiezwa kuwa kuna eneo linamilikiwa na Ushirika wa Songambele eneo ambalo tayari limeombwa kuwa kwenye miliki ya kituo kwa vile lipo mkabala na kituo lakini mpaka hivi sasa bado eneo hilo lipo katika milki ya ushirika**.** Pia kumekuwa na tatizo la uwekaji sahihi wa takwimu za chanjo kiuhalisia.

f) Katika Kituo cha Afya Bumbwisudi Kamati imebaini kuwa kituo kina changanoto ya ukosefu wa daktari wa meno pamoja na kituo hicho kuwa na chumba maalum kwa ajili ya shughuli za matibabu ya meno.

g) Katika ziara ya ukaguzi wa ujenzi wa Kituo cha Afya Mbuzini Kamati ilielezwa kuwa pamoja na ujenzi unaoendelea kituo hakina huduma ya uhakika ya maji safi na salama.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana changamoto hizo kamati inaeleza yafuatayo:-

a) Kamati inaishauri Wizara na Serikali kwa ujumla, changamoto zote zilitajwa katika ripoti za ujumla izichukue na kuzifanyia kazi ili kuipeleka mbele sekta ya afya na iweze kufanya kazi zake kwa ufanisi zaidi.Kamati inayasema hayo kutopkana na ukweli kuwa changamoto zote za ujumla zilizotajwa zipo takriban katika Vituo na Hospitali zetu zote za Unguja na Pemba. Aidha Kamati inaiomba Serikali pamoja na maamuzi yake iliyoyafanya ya kutotoa kipaumbele cha ajira kwa wafanyakazi wanaojitolea kufanyakazi katika vituo vya Afya na Hospitali lakini iangalie tena uhalisia uliopo hivi sasa wa mahitaji ya wafanyakazi katika sekta ya Afya na Elimu. Kamati inachukua nafasi hii kuomba ombi maalum Serikalini kuiomba iwaajiri wafanyakazi wa sekta hizi mbili wanaojitolea kutokana na hali halisi ilivyo katika maneo ya kazi ambapo Kamati imejionea yenyewe namna hali mbaya ya mambo yalivyo kutokana na uhaba mkubwa wa watendaji vituoni.

b) Kamati inaishauri Wizara ya Afya kuthamini mchango mkubwa unaotolewa na Hospitali ya Jeshi iliyopo Bububu kwa kujitahidi kuisaidia Hospitali hiyo dawa zitakazowasaidia katika utoaji wa huduma kwa wananchi hasa ikizingatiwa kuwa Hospitakli hiyo ililenga zaidia kutibu wanajeshi wake lakini kwa kiasi kikubwa Hospitali hiyo inawasaidia

wananchi wetu, hivyo ni vyema Wizara ikaweka fungu maalum la dawa kutoka Central Medical Store (CMS) hata kama taasisi hiyo ni ya Muungano angalau kwa zile huduma ambazo zinapatikana bila malipo.

c) Kamati inaishauri Wizara kufanya juhudi za kuanzisha kitengo cha Ustawi wa Jamii katika kuwasaidia wagonjwa wanaofata huduma ambazo zinalipiwa katika Hospitali binafsi na ambazo hazipatikani katika Hospitali za umma jambo hili litasaidia sana kuimarisha huduma hizo pamoja na wakuwasaidia na wananchi wanaotumia huduma hizo.

d) Kamati inashauri kituo cha Afya Rahaleo kiangaliwe upya na ikiwezekana Serikali ifanye utaratibu wa kutafuta eneo jengine la kujenga kituo hicho kutokana na mahitaji makubwa ya wananchi wa maeneo hayo pamoja na uhalisia uliopo hivi sasa ambapo wananchi wengi wa maeneo mengine hukitumia kituo hicho. Aidha, changamoto ya kujaa maji kwa eneo la kituo kipindi cha mvua kubwa kinapofika ipatiwe ufumbuzi kwa kushirikana na watu wa Manispaa. Vilevile, Kamati inashauri mgawanyo wa dawa kwa kituo hicho uongezwe kutokana na mahitaji makubwa yaliyopo hivi sasa.

e) Kamati inaishauri Serikali kufanya juhudi ya kuajiri wafanyakazi wa kutosha ili tatizo la uhaba wa wafanyakazi liweze kupungua. Pia Kamati inaiagiza Wizara kuweka uzio katika Kituo cha Afya cha Tumbatu Gomani ili kukilinda kituo kutokana na uharibu unaoweza kujitokeza pamoja na kuzilinda mali za kituo. Aidha Kamati inaiagiza Wizara kupeleka huduma ya maji safi na salama ili kurahisisha kazi pamoja na kuzuia mripuko wa maradhi unaoweza kujitokeza kutokana na ukosefu wa huduma hiyo. Kamati inashauri ufanywe utaratibu wa kulinunua au kulipa fidia au utaratibu wowote utakaofaa ili eneo liliopo ndani ya kituo ambalo lina umiliki wa Ushirika wa Songambele liwe katika milki ya kituo hicho. Pia Kamati inashauri uwekaji wa takwimu za chanjo kituoni hapo ufanyike kwa uhalisia wake.

f) Kamati inaiagiza Wizara ifanye juhudi ya kumtafuta daktari wa meno na kumpeleka katika Kituo cha Afya cha Bumbwisudi ili huduma hiyo iweze kupatikana. Hata hivyo, Kamati inaiagiza Wizara ifanye mawasiliano ya karibu na Halmashauri ya Wilaya ya Magharibi “A” kutokana na ahadi iliyotolewa na Halmashauri hiyo ya kununua kiti na vifaa vya kung’olewa meno ili vifaa hivyo viatakapopatikana tu na daktari apelekewe haraka.

g) Kamati inaiagiza Wizara ya Afya ifanye juhudi za kuirudisha hati miliki ya Kituo cha Afya Mbuzini kwa Halmashauri ya Wilaya ya Magharibi “A” ili jengo linaloendelea kujengwa la Kituo cha Afya liweze kuendelezwa na hatimaye kumalizwa kabisa. Kamati inaagiza hivyo kutokana na utayari wa Halmashauri hiyo kuahidi kuwa itafanya juhudi za makusudi na hatimaye kumalizia ujenzi huo.

h) Kamati inaiagiza Wizara kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Magharibi “A” kwa kuwaandikia barua ya maombi wakorea wanaoishi maeneo ya Mbuzini kusaidia uchimbaji wa kisima kikubwa kitakachoweza kusaidia upatikanaji wa huduma ya maji katika eneo la kituo cha Afya cha Mbuzini kitakapoanza kazi.

KAZI ZA KAMATI KATIKA HOSPITALI NA VITUO VYA AFYA KISIWANI PEMBA

Katika kazi zake Kisiwani Pemba Kamati ya Ustawi wa Jamii ilipata fursa ya kukaguwa Hospitali na vituo vya Afya. Hospitali zilizotembelewa ni Abdalla Mzee ya Mkoani, Hospitali ya Chake Chake, Hospitali ya Wete, Kituo cha Afya Kojani na Kituop cha Afya cha Kisiwa Panza.

Katika kazi ya kupitia Hospitali na vituo vya Afya vilivyotajwa hapo juu Kamati imeona mafanikio yaliyopatikana kutoka na huduma zinazotolewa lakini pia zipo na changamoto mbali mbali ambazo ni kikwazo katika utoaji wa huduma kwa wananchi.

Mafanikio:

Kamati katika ziara yake katika Hospitali ya Abdalla Mzee imefahamishwa kuwa ni Hospitali pekee yenye kutoa huduma za ‘*orthopedic*’ kwa upande wa kisiwa cha Pemba. Pia Hospitali ya Abdalla Mzee ina kipimo maalum cha hatua za *DNA*, *electrolite* na *Chemisrty*.

Katika Hospitali ya Chake chake, Kamati ilielezwa kuwa tatizo la paa la Hospitali hiyo limeshaingizwa katika mpango wa kulikarabati na hatua za ujenzi zinatarajia kuanza.

Pia Kamati ilielezwa kuwa Hospitali ya Chake chake na Hospitali ya Wete inaendelea na utekelezaji wa maagizo yaliyotolewa na Kamati katika ziara zake zilizopita ambapo Kamati iliridhishwa na utekelezaji wa baadhi ya maagizo mengi na ushauri uliotolewa. Kamati ilikuta baadhi ya changamoto ilizozibaini zimetekelezwa na nyengine zinaendelea kuchukuliwa hatua katika utekelezaji wa Bajeti ya Mwaka 2017/2018, mfano wa baadhi ya changamoto hizo ni pamoja na stahiki za wafanyakazi, ukarabati wa baadhi ya Miundombinu, upatakinaji wa dawa na vifaa tiba nakadhalika.

Pamoja na mafanikio hayo na hatua nzuri ambazo Serikali inazichukua kuondoa matatizo na kero mbali mbali zilizopo katika hospitali na vituo hivyo, zipo baadhi ya changamoto bado hazijachukuliwa hatua.

CHANGAMOTO KATIKA HOSPITALI NA VITUO VYA AFYA VILIVYOPITIWA NA KAMATI PEMBA

Changamoto za Jumla

a) Katika maeneo yote hayo Kamati imekuta bado kuna changamoto kubwa ya uhaba wa wafanyakazi katika kada mbali mbali jambo hupelekea kuzorota ama kutopatikana kabisa kwa huduma kwa baadhi ya wakati. Kwa mfano katika Hospitali ya Abdalla Mzee, Kamati imebaini kuwa pamoja na ukubwa wa jengo na upya wa jengo hilo lenye vifaa vya kisasa, Hospitali inakabiliwa na changamoto kubwa ya uhaba wa wafanyakazi wa usafi ambapo hadi Kamati inafanya ziara ya mwisho ilielezwa kuwa jengo zima lina

wafanyakazi watatu tu wa usafi jambo ambalo hupelekea baadhi ya maeneo kutoisafishwa kwa wakati na maeneo mengine kukosa kabisa kusafishwa hali inayoweza kuharibu haiba ya jengo hilo ambalo limejengwa kwa gharama na nguvu kubwa za Serikali.

b) Changamoto ya ubovu wa majengo na miundombinu ya Hospitali na vituo vya Afya kama vile paa, dari, uzio na kuta kwa vituo vingi vya afya hasa vilivyopo maeneo ya vijijini.

c) Mashirikiano madogo yaliyopo baina ya jamii na Vituo vya Afya, Kamati katika ziara zake imebaini kubwa baadhi ya wanajamii wamekua hawatoi mashirikiano ya kutosha kwa viongozi hasa wa vituo vya afya vilivyopo vijijini jambo ambalo linapelekea kuzorota kwa utoaji wa huduma za afya kwa wanajamii. Katika ziara iliyofanyika katika Kituo cha Afya cha Kojani, Kamati ilibaini kuwa baadhi ya wanajamii hawatoi ushirikiano wa kutosha kwa watendaji wa kituo cha afya kwa mfano Muuguzi Mkunga pakee anayehudumu kituo hicho na ambaye anaishi katika nyumba iliyojengwa na TASAF anafanyiwa bughudha kwenye nyumba hiyo na baadhi ya wanajamii.

CHANGAMOTO MAHUSUSI KATIKA HOSPITALI NA VITUO VYA AFYA VILIVYOTEMBELEWA NA KAMATI PEMBA

Changamoto zifuatazo zilibainika na Kamati:-

a) Kamati ilipofanya ziara katika Hospitali ya Wete ilipata taarifa kuwa kuna nyumba ndani ya eneo la Hospitali ambayo inayomilikiwa na Wizara ya Ardhi, awali nyumba hiyo ilikuwa ikitumika kwa matumizi ya Hospitali hiyo lakini baadae uongozi wa Hospitali uliarifiwa kuwa nyumba hiyo inamilikiwa na Wizara ya Ardhi ambapo hivi sasa nyumba hiyo haitumiki ipo katika hali mbaya, inaendelea kuharibika na kuleta picha mbaya katika eneo la Hospitali ya Wete.

b) Kamati imeona kuwa mkabala wa nyumba ya Wafanyakazi wanaoishi madaktari wanaotoka nchini Cuba (Vuga flat) iliyopo Wete, kuna eneo la kiwanja kitupu kwa sasa na kinaweza kutumika kuongeza jengo jengine la nyumba ya wafanyakazi kwa siku zijazo, hata hivyo kiwanja hicho hakijaendelezwa na hakijulikani mmiliki wake.

c) Kamati imebaini changamoto ya kuharibika kwa mashine ya kusafishia picha katika Hospitali ya Chake Chake jambo ambalo limekuwa ni kero na usumbufu mkubwa kwa wananchi wanaohitaji kupatiwa huduma hiyo.

d) Kamati imeona katika kituo cha Afya Kojani kuna ukosefu wa darubini ya uchunguzi (microscope) pamoja na ukosefu wa daktari wa meno ambapo vifaa vya kung’olea meno vipo lakini daktari wa kufanya kazi hiyo hayupo. Aidha, Kamati imepata taarifa kuwa Mabwana Afya wa maeneo hayo hawana vitambulisho vya kazi (IDs) wanapokuwa

kwenye majukumu yao hali inayoleta usumbufu mkubwa kutoka kwa wananchi ambao wengine hukataa kutoa ushirikiano kwa Mabwana Afya hao.

e) Matumizi mabaya ya nyumba ya daktari yanayofanywa na baadhi ya wanajamii wa Kojani; Kamati imepata taarifa kuwa nyumba ya daktari katika kituo hicho hutumika vibaya kwa baadhi ya wananchi kuitumia nyumba hiyo kwa shughuli zao binafsi kwa madai kuwa nyumba hiyo haikujengwa na Wizara ya Afya bali ilijengwa na TASAF hivyo wana haki ya kuitumia wakati wowote wanapotaka kuitumia. Hali hiyo inapelekea kuhatarisha usalama wa mfanyakazi anaeishi katika nyumba hiyo na kufanya kazi katika mazingira magumu.

f) Katika Hospitali ya Abdalla Mzee Kamati imepata taarifa ya wafanyakazi wanaoletwa kutoka Unguja kuhama muda mfupi baadaya kuripoti. Kamati imegunduwa kuwa hakuna vivutio vya kimaslahi *"incentives"* kwa wafanyakazi ili kuwawezesha kufanyakazi kupenda wenyewe kufanyakazi katika mazingira ya Pemba. Vilevile, Hospitali haina akaunti yake ya fedha na kupelekea fedha zinazohitajika kwa huduma za hospitali zipitie mzunguko wa vifungu vya kasma za Wizara Pemba. Pia kuna tatizo kubwa la kukatika umeme mara kwa mara na kuhatarisha usalama wa vifaa mbalimbali vikiwemo vifaa tiba vilivyowekwa Hospitalini hapo, Hospitali pia haina mtambo wa gesi (Oxygen) na kwa sasa mitungi iliyopo ni 11 tu wakati huduma za upasuaji zinafanyika kila siku. kukosekana kwa mfumo wa kuweka takwimu kidijitali ni tatizo ambalo kamati imeliona na badala yake uwekaji wa takwimu kwa sasa unafanyika kwa njia za kawaida zisizo na ufanisi. Kamati imeona bado tatizo la makaazi ya watendaji wa Hospitali hiyo ni changamoto.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana na changamoto hizo Kamati inaeleza yafuatayo:-

a) Kamati inaishauri Serikali kuchukua hatua za haraka za kuliondoa tatizo la ukosefu wa wafanyakazi ambalo kwa kiasi kikubwa hivi sasa limekuwa ni tatizo sugu katika vituo vya Afya na Hospitali nyingi za Unguja na Pemba. Kamati inapendekeza kuwa Wizara ya Afya ipewe kibali maalum cha uajiri pamoja na kwamba Serikali imeweka sheria maalum ya uajiri Serikalini. Kamati inashauri hivyo kutokana na matatizo makubwa ya uhaba wa wafanyakazi iliyoyakuta na mfumo wetu wa uajiri kuwa na masharti ya muda mrefu jambo ambalo hupelekea ajira kuchukua muda mrefu na kusababisha tatizo la ukosefu wa wafanyakazi kuongeza siku hadi siku. Aidha Kamati inaishauri Wizara ya Afya kulifikiria upya suala la usafi wa Hospitali ya Abdalla Mzee kwa kuajiri kampuni ya usafi ambayo itaweza kufanya usafi wa jengo zima kwa wakati.

b) Kamati inashauri kuwa eneo la wazi liliopo makabala na nyumba ya wafanyakazi wa Hospitali ya Wete (Vuga Flat) lifanyiwe utafiti wa kumjua mmiliki wa eneo hilo na ikiwa mmliki wake ni Serikali ni vyema Wizara ikaomba kwa Serikali kuliendeleza eneo

hilo kwa kujenga nyumba za wafanyakazi zitazoweza kusaidia kuondoa tatizo la uhaba wa nyumba za kuishi liliopo hivi sasa.

c) Kamati inaiagiza Wizara ya Afya kufanya matengenezo ya mashine ya kusafishia picha katika Hospitali ya Chake Chake ili kuondoa usumbufu unaowapata wananchi wanaohitaji huduma hiyo.

d) Kamati inatoa agizo kwa Wizara kufanya utaratibu wa kununua darubini ya uchunguzi (microscope) katika kituo cha Afya Kojani. Aidha Kamati inaagiza kupelekwa kwa daktari wa meno katika kituo hicho ili kuwasaidia wananchi wanaohitaji huduma hiyo ambapo kwa sasa hulazimika kuvuka kufuata huduma katika hospitali nyengine na kuvinusuru vifaa vya kutolea huduma hiyo visiharibike ambapo kwa muda mrefu vipo na havitumiki kwa sasa. Pia Kamati inaagiza kupatiwa vitambulisho kwa Mabwana Afya wa maeneo hayo ili kuwaondolea usumbufu katika utekelezaji wa majukumu yao.

e) Kamati inaishauri Serikali kuchukua hatua za makusudia kwa kuiangalia upya na kuitatulia changamoto zake Hospitali ya Abdalla Mzee kutokana na ukweli kuwa Hospitali huiyo imejengwa kwa kutumia gharama kubwa. Kamati inaiomba Serikali kuwaongezea maslahi *"incentives"* wafanyakazi ili waweze kufanyakazi katika mazingira ya Pemba na kuwashawishi wabakia kisiwani humo kutokana na ukweli kuwa wafanyakazi wengi wakihamishiwa Pemba hukimbia aidha kwa kuomba uhamisho kurudisahwa Unguja au kutafuta kazi sehemu nyengine. Pia Kamati inashauri kuangalia upya uwezekana wa kuipatia Hospitali ya Abdalla Mzee akaunti yake ya fedha ili kuondoa usumbufu uliopo hivi sasa wa kusubiri fedha zipitie mzunguko wa vifungu vya kasma za Wizara Pemba. Vilevile, Kamati inashauri kufanywa utaratibu wa kununua vifaa maalum vya umeme ambavyo Kamati ilielezwa kuwa maombi ya vifaa hivyo yameshawasilishwa Wizarani kwa ajili ya kuondoa tatizo kubwa la kukatika umeme mara kwa mara na kuhatarisha usalama wa vifaa mbalimbali vikiwemo vifaa tiba. Pia Kamati inashauri kuwa ni vyema Wizara ikafanya utaratibu wa kununua mtambo wa gesi (Oxygen) hospitalini hapo ili iweze kusaidia upatikanaji wa oxygen hasa ikizingatiwa kuwa huduma za upasuaji zinafanyika kila siku.

f) Kamati inaishauri Serikali kufanya mkakati maalum wa kuyakarabati majengo ya vituo vya afya ambavyo vingi miongoni mwao ni vibovu na mazingira yake hayaridhishi kutoa huduma kwa wagonjwa wanaofika hospitalini hapo.Aidha Kamati inashauri kuwa kutokana na hatua ya Serikali ya kuamua kugatua baadhi ya huduma zikiwemo huduma za afya, ni vyema kwa Wizara husika kukaa na Halmashauri zao na kuyakarabati majengo yaliyopo katika Wilaya zao kwa awamu ili changamoto ya ubovu wa baadhi ya Vituo vya Afya na Hospitali uweze kuondoka.

AFISI ZA MKEMIA MKUU WA SERIKALI

Mafanikio

Kamati ilifanya ziara katika Afisi za Mkemia Mkuu wa Serikali na kuelezwa kuwa Afisi hiyo imepiga hatua kubwa ya maendeleo kwa kupata jengo jipya ambalo ujenzi wake unaendelea kwa hatua ya uwekaji samani na vitendea kazi. Aidha Kamati ilielezwa kuwa kutokana na ukubwa wa eneo waliopata Afisi ya Mkemia Mkuu imetanua wigo wa kufanya kazi kwa kuongeza maabara

nyengine ambapo kwa sasa Afisi itakua na maabara nane ambapo hivi sasa zipo maabara tatu tu zinazofanya kazi pamoja na mahitaji makubwa yaliyopo.

Changamoto

Pamoja na mafanikio hayo, Kamati imeona changamoto nyingi za msingi zinazoikabili Afisi ya Mkemia Mkuu wa Serikali ambapo hatua za haraka zinahitajika kuchukuliwa ili kuiwezesha taasisi hiyo kufanya kazi kwa umakini zaidi. Changamoto zenyewe ni kama ifuatavyo:-

a) Uchache wa fedha za ruzuku inayotolewa ambapo katika bajeti hii fedha hizo zimezidi kuwa pungufu jambo ambalo linapelekea kukwama kufanyika kwa baadhi ya kazi za msingi. Hali hii inaonekana wazi kutokana na kushuka kwa ruzuku ambapo katika bajeti ya mwaka 2014/2015 Afisi ilipewa ruzuku ya Tsh milioni 700, 2016/2017 milioni 600 na mwaka 2017/2018 milioni 500.

b) Kamati pia imegunduwa changamoto ya kuhama kwa baadhi ya wataalamu wa maabara kutokana na kuwepo kwa tofauti ya maslahi baina ya Afisi ya Mkemia Mkuu na taasisi nyengine jambo ambalo husababisha baadhi ya wataalamu muhimu na adimu kuhamia kwenye taasisi zenye maslahi mazuri zaidi. Aidha changamoto ya maslahi madogo pia inahatarisha ufanisi wa kazi kutokana na uwezekano wa kurubuniwa kwa baadhi ya wataalamu na watuhumiwa hasa wanaojihusisha na biashara haramu ya dawa za kulevya ambayo yanapokamatwa vipimo vyake hupelekwa kwa Mkemia Mkuu kupata uthibitisho.

c) Afisi ya Mkemia Mkuu inakabiliwa na changamoto ya kutakiwa kuhudhuria katika kesi nyingi zinazohitaji ushahidi kutoka kwa Mkemia Mkuu Mahakamani jambo ambalo kwa kiasi kikubwa hupelekea kesi nyingi kufutwa kutokana na uchache wa wataalamu ambao wangeweza kufika Mahakamani na kuwasilisha vielelezo vinavyohitajika na pia kukosekana kwa usafiri wa kuwafikisha wataalamu hao Mahakamani.

d) Kamati ilielezwa changamoto ya wataalamu wa Afisi ya Mkemia Mkuu kupewa“Risk allowance” ndogo mno ya shilingi 75,000 tu ukilinganisha na kazi ngumu na uzito wanazozifanya.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana na changamoto hizo kamati inaeleza yafuatayo:-

a) Kutokana na unyeti wa kazi zinazofanywa na Afisi ya Mkemia Mkuu, Kamati inaishauri Wizara na Serikali kwa ujumla kuiongezea ruzuku Afisi ya Mkemia Mkuu ili kazi zinazopangwa kufanyika katika Afisi hiyo zifanyike kwa wakati na utaalamu wa hali ya juu. Kitendo cha kuipunguzia ruzuku Afisi hii kimeisikitisha mno Kamati kutokana na uhalisia wa kazi zinazofanywa na Afisi hii pamoja na vifaa vinavyohitaji gharama kubwa.

b) Pia Kamati inaishauri Serikali kuchukua hatua za makusudi za kuwaongezea wataalamu wa Afisi ya Mkemia Mkuu maslahi yao ili changamoto ya kuhama kwa baadhi ya wataalamu wa maabara na kuhamia taasisi zenye maslahi mazuri zaidi iweze kuondoka.

c) Kamati inashauri Serikali kushughulikia na kufanyika kazi mapendekezo yao ya kuimarishwa stahiki zao ambayo yameshawasilishwa katika Wizara inayoihusika na Utumishi zaidi ya mara moja lakini bado hakuna hatua zilizochukuliwa. Hali hii inawakatisha tamaa watendaji wa Afisi ya Mkemia Mkuu na kuwavunja moyo na hatimaye kuondoka kwa ajili ya kufauata maslahi mazuri. Aidha Kamati inazidi kusisitiza kuongezwa kwa maslahi ya watalamu hao ili ufanisi wa kazi zao uweze kupatikana pamoja na kuepuka vishawishi vya watuhumiwa ambao wanaweza kuwarubuni wataalamu wetu kwa fedha nyingi ili waharibu ushahidi.

d) Kamati imesikitishwa na tarifa iliyopatiwa na Afisi ya Mkemia Mkuu ya kuwa baadhi ya wataalamu wake hudhalilishwa wanapokwenda Mahakamani kutoa ushahidi wa vielelezo walivyovichunguza, hivyo Kamati inaiomba Wizara na Serikali kwa ujumla kulichunguza suala hilo na endapo ni kweli linafanyika, wahusika wa kadhia hiyo wachukuliwe hatua za kinidhamu.

e) Kamati inaishauri Wizara ya Afya kukutana na Afisi ya Mwanasheria Mkuu na kulizungumza upya suala la wataalamu wa Afisi ya Mkemia Mkuu kuhudhuria Mahakamani katika kesi wanazotakiwa kuzitolea ushahidi wa kimaabara kutokana na ukweli kuwa baadhi ya kesi ndogo ndogo zinahitaji *"certificate"* ya uchunguzi tu ili ziweze kuiendelea. Kamati inashauri hivyo kwa kuwa wataalamu waliopo katika Afisi ya Mkemia Mkuu kwa sasa ni wachache na hawatoshelezi katika hitaji hilo na endapo ushauri huu utafanyiwa kazi utapunguza na kuondosha kabisa hali iliyopop hivi sasa katika Mkoa wa Kusini ya kesi nyingi kufutwa kutokana na kukosekana kuhudhuria Mahakamani kwa mtaalamu kutoka Afisi ya Mkemia Mkuu. Aidha kwa kesi ambazo ni kubwa na zina maslahi ya nchi, Kamati haina pingamizi na takwa la sasa la kuwalazimisha wataalamu wa Mkemia Mkuu kuhudhuria katika kesi hizo kutokana na uzito wa kesi zenyewe.

UGATUZI KATIKA SEKTA YA AFYA

Ugatuzi ni mfumo wa upelekaji madaraka na ugavi wa matumizi ya rasilimali kutoka Serikali kuu kwenda uongozi wa Serikali za Mitaa. Serikali ya Mapoinduzi Zanzibar kwa makusudi imeamua kuingia katika ugatuzi kwa kuanzia na Wizara tatu ambazo ni Wizara ya Afya, Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali na Wizara ya Kilimo.

Kamati ya Ustawi wa Jamii ya Baraza la Wawakilishi katika kazi zake za kuisimamia Serikali imepewa jukumu la kuzisimamia Wizara mbili ambazo ni Wizara ya Afya na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali, kutokana na hali hiyo Kamati ilifanya juhudi ya kukutana na taasisi zilizogatuliwa kwa kufanya ziara katika Halmashauri na Wilaya mbali mbali za visiwa vya Unguja na Pemba.

Kwa upande wa kisiwa cha Unguja, kamati ilifanya ziara katika Halmashauri za Wilaya ya Kaskazini A na Kaskazini B, Halmashauri ya Wilaya ya Kusini na Halmashauri ya Wilaya ya Kati na kwa Pemba Kamati ilifanya ziara katika Halmashauri ya Wilaya ya Micheweni, Baraza la Mji la Wete, Chake Chake na Mkoani pamoja na kukutana na watendaji wa Wilaya hizo na Madiwani.

Mambo yaliyogatuliwa katika Sekta ya Afya

Mambo muhimu yaliyogatuliwa kwa Wizara ya Afya ni Uendeshaji wa Vituo vya Afya vya Daraja la kwanza na Daraja la Pili.

Mambo ambayo hayajagatuliwa

- Uajiri wa wafanyakazi bado unasimamiwa na Wizara.
- Mishahara ya watendaji bado inalipwa na Wizara.
- Sera, miongozo, mikakati, dawa na vifaa bado vinaendelea kusimamiwa na Wizara.
- Kurugenzi ya Kinga bado ipo Makao Makuu ya Wizara na Mkurugenzi wake.

MAFANIKIO YA UGATUZI KATIKA SEKTA YA AFYA

a. Halamashauri na Wilaya zote hapa zimeupokea Ugatuzi vizuri na mpaka hivi sasa tayari kazi zilizopangwa zimeshaanza na kazi zinafanyika licha ya changamoto kadhaa zinazojitokeza.

b. Serikali za Mitaa zimekuwa zinafuatilia kwa karibu huduma za Afya zinazotolewa katika Vituo mbali mbali vya Afya vilivyogatuliwa.

c. Upatikanaji wa fedha za matumizi mengineyo (O/C) na upelekaji wa huduma umeanza kuwa wa ufanisi baada ya Ugatuzi.

d. Serikali kuu imepunguziwa mzigo na urasimu wa upatikanaji na uendeshaji wa huduma za msingi za afya na huduma hizo kwa sasa zimeanza kuwa za ufanisi mkubwa.

CHANGAMOTO ZINAZOJITOKEZA KATIKA UGATUZI NDANI YA SEKTA YA AFYA - UNGUJA

Pamoja na mafanikio yaliyopo Kamati imeona Changamoto mbali mbali zinazojitokeza ndani ya Ugatuzi katika sekta ya afya kama ifuatavyo:-

a) Madiwani wanahitaji kuelimishwa na kufahamishwa kwa kina sheria ya Serikali za Mitaa ya mwaka 2014 na Sheria ya Afya ya Jamii na Mazingira ambazo zimeweka masharti yanayofafanua majukumu ya msingi ya Madiwani, ili Madiwani waweze kufanya majukumu yao mbali mbali yakiwemo ya Ugatuzi kwa ufanisi zaidi.

b) Kuna uhaba mkubwa wa watendaji hasa madaktari na wauguzi, ambapo imeelezwa kuwa moja ya sababu yake ni mfumo wa uajiri unaotumika hivi sasa ambapo uajiri huchukuwa muda mrefu na hauzingatii mahitaji halisi ya watumishi wanaohitajika.

c) Ushirikiano mdogo baina ya Madiwani na viongozi wa Jimbo kama vile Wawakilishi jambo ambalo hupelekea baadhi ya kazi za Ugatuzi kutogfanyika kwa ufanisi.

d) Changamoto ya vitendea kazi hasa usafiri nayo ni miongoni mwa changamoto kubwa iliyojitokeza na kupelekea kuzorota kwa ufuatiliaji wa kazi zilizopangwa.

e) Serikali za Mitaa zinapata changamoto ya bajeti baada ya kuongezwa majukumu ya Ugatuzi, ingawa fedha zinapatikana lakini hazitoshi.

f) Mashirikiano madogo kwa baadhi ya maeneo baina ya Madiwani, Wakurugenzi wa Halmashauri na Watendaji wa Wizara yanazorotesha kazi za Ugatuzi na baadhi yao kufanyika pasi kuwashirikisha wahusika hasa Madiwani.

g) Madiwani wamekuwa na uwelewa mdogo kuhusu kusimamia, kuhoji na kupitisha bajeti za Mabaraza yao wakati fedha za Ugatuzi zimeshaanza kufikishwa kwenye uangalizi wao.

CHANGAMOTO KATIKA SEKTA YA AFYA NDANI YA UGATUZI – PEMBA

Changamoto zilizobainika na Kamati katika ziara yake kisiwani Pemba ni hizi zifuatazo:-

a) Kukosekana miongozo ya usimamizi na uendeshaji wa huduma za afya zilizogatuliwa; Kamati imebaini kuwa baadhi ya kazi zinafanyika kila upande kupelekea kukosekana kwa *"uniformity"*. Hakuna mpango wa makabidhiano na maelekezo ya namna ya kusimamia huduma zilizogatuliwa kutoka zilipokuwepo kwenda Serikali za Mitaa.

b) Kumekosekana ufahamu wa kutosha wa dhana ya Ugatuzi kwa baadhi ya watendaji wa Serikali za Mitaa na sekta ya Afya; Kamati imebaini baadhi ya huduma zilizogatuliwa zinapata changamoto kutokana na baadhi ya watendaji wa sekta ya Afya kuendelea kuhodhi baadhi nyenzo za utendaji kazi, kwa mfano vyombo vya usafiri.

c) Mawasiliano yasiyotosheleza baina ya Watendaji wa Serikali za Mitaa wenyewe kwa wenyewe na watendaji wa sekta ya Afya. Kamati imebaini baadhi ya Wafanyakazi wa sekta ya Afya wamepewa uhamisho kutoka Pemba kwenda maeneo mengine muda mfupi baada ya kuripoti vituoni mwao. Aidha, Baadhi ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa zimeifahamisha Kamati kuwa kumekuwa hakuna vikao vya kuratibu utendaji kazi wa huduma zilizogatuliwa na watendaji wa afya.

d) Kutoshirikishwa na kutambuliwa kwa baadhi ya Madiwani katika maeneo ya Serikali za Mitaa ambako huduma za ugatuzi zinahitaji kufuatiliwa na kusimamiwa.

e) Madiwani na baadhi ya watendaji wa Serikali za Mitaa kutokuwa na ufahamu wa kutosha wa Sheria ya Serikali za Mitaa, Sheria ya Afya ya Jamii na Mazingira na Sheria za Mfuko wa Jimbo ambazo zinahusiana moja kwa moja na kazi na uwezo wa kufanya majukumu yao kwa uhakika na kujiamini zaidi.

f) Madiwani hawana nyenzo za kufanyia kazi hasa baaada ya maeneo ya Wadi zao kuongezeka sambamba na huduma zilizogatuliwa, mfano wa nyenzo hizo ni vyombo vya usafiri vya kuwawezesha kufatilia majukumu hayo.

g) Uhaba mkubwa wa watendaji hasa madaktari na wauguzi katika vituo vya afya.

h) Ubovu wa mioundombinu ya majengo kwa baadhi ya vituo vya afya na kuna baadhi ya maeneo vituo hivyo hakuna kama vile Kiuyu Minungwini na maeneo mengine mbali mbali ya Serikali za Mitaa.

i) Uhaba wa nafasi za kufanyakazi kwa baadhi ya Ofisi za Wilaya ambako masuala ya Ugatuzi yanaratibiwa, mfano Ofisi ya Wilaya ya Wete haina nafasi ya kutosha kwa kazi za Ugatuzi.

MAONI YA UJUMLA YA KAMATI KUHUSIANA NA UGATUZI

Kamati ya Ustawi wa Jamii inachukua nafasi hii kuipongeza Serikali kwa uamuzi wake makini wa kuamua kugatua baadhi ya maeneo zikiwemo sekta ya afya na elimu ambazo Kamati inazisimamia. Baada ya ziara kisiwani Pemba na Unguja na kukutana na Madiwani na watendaji wa Serikali za mitaa ambako ugatuzi ndiko unakohusika zaidi, Kamati inaishauri Serikali na Wizara zote zilizogatuliwa kuzichukua changamoto hizi zilizoonekana na Kamati na kubainishwa ndani ya ripoti na zile ambazo Kamati haijaziona ambazo Wizara zinazohusika zimezipata changamoto hizo izichukua na kuzifanyia kazi ili lengo la Serikali lililokusudiwa liweze kutimia.

Kamati inatoa maoni haya kutokana na ukweli kwamba Ugatuzi kwa hapa kwetu ndio kwanza unaanza na tunapaswa kutoa mashirkiano ya hali ya juu ili tuweze kufanikiwa. Pia Kamati inaishauri Serikali kuwapa taaluma wahusika wote wa ugatuzi kwa kuwapeleka kwa wenzetu ambao wameanza zamani Ugatuzi kwa lengo la kujifunza.

****

2. WIZARA YA ELIMU NA MAFUNZO YA AMALI

Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali pia inasimamiwa na Kamati ya Ustawi wa Jamii ya Baraza la Wawakilishi katika utekelezaji wa kazi zake mbali mbali. Kamati ya Ustawi ilifanyakazi na Wizara Elimu na Mafunzo ya Amali katika vipindi tofauti vilivyoanishwa katika utangulizi wa ripoti hii.

Katika vipindi hivyo Kamati ya Ustawi wa Jamii imefatilia utekelezaji wa Programu kuu na programu ndogo za Wizara kwa mujibu wa bajeti ya mwaka wa fedha 2017/2018 iliyopitishwa na Baraza la Wawakilishi la Zanzibar. Katika Bajeti hiyo Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali inasimamia programu kuu zifuatazo:-

1. **PROGRAMU YAMAANDALIZI NA MSINGI**
2. **PROGRAMU YA ELIMU YA SEKONDARI**
3. **PROGRAMU YA ELIMU YA JUU**
4. **PROGRAMU YA ELIMU MBADALA NA MAFUNZO YA AMALI**
5. **PROGRAMU YA ELIMU BORA**
6. **PROGRAMU YA UONGOZI NA UTAWALA**

Idara, Taasisi na Vitengo mbali mbali vya Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali zinasimamia utekelezaji wa Programu hizo kuu ambazo pia zinajumuisha na programu ndogondogo kwa mwaka wa fedha 2017/18.

Kamati ya Ustawi wa Jamii inayaweka masuala mbali mbali yaliyofanyiwa kazi kama yalivyotekelezwa kupitia programu kuu za hapo juu kama ifuatavyo:-

1. PROGRAMU YA ELIMU YA MAANDALIZI NA MSINGI

Programu hii inahusu utoaji wa elimu ya maandalizi na msingi kwa wanafunzi wenye umri kati ya miaka minne hadi kumi na moja. Katika kipindi kuanzia mwezi wa Julai, 2017 Serikali ya Mapinduzi Zanzibar imegatua baadhi ya kazi zinazofanyika chini ya Programu hii na kuzipeleka katika Serikali za Mitaa kwa mujibu wa Sheria ya Serikali za Mitaa namba 7 ya mwaka 2014. Taarifa hii ya Kamati itafafanuwa utekelezaji wa kazi za ugatuzi, mafanikio na changamoto zake katika sekta ya Elimu katika paragrafu zinazofuata.

Mafanikio katika utekelezaji wa programu

Katika kupitia utekelezaji wa Programu hii yapo mafanikio yamepatikana kama ifuatavyo:-

a. Kuondolewa kwa michango ya fedha kutoka kwa Wazazi ambapo inaakisi sera ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kuwa elimu bure.

b. Ongezeko la uandikishaji wa Wanafunzi wa maandalizi na Msingi baada ya kufutwa michango.

c. Ongezeko la kasi ya uimarishaji wa miundombinu ya kusomea kwa maandalizi na msingi.

d. Kugatuliwa kwa baadhi ya huduma za elimu ya msingi na maandalizi na kupelekwa kwenye Serikali za Mitaa.

Changamoto katika utekelezaji wa Programu

Pamoja na mafanikio hayo zipo changamoto kadhaa zinajitokeza kwa ujumla katika utekelezaji wa programu ya Maandalizi na Msingi kama ifuatavyo:-

a. Ongezeko la Wanafunzi na uhaba wa madarasa katika Skuli mbalimbali za Maandalizi na Msingi kwa Unguja na Pemba. Kamati ya Ustawi imeona baadhi ya Skuli zina idadi kubwa ya wanafunzi katika darasa moja kuanzia wanafunzi 80 mpaka 120 mfano skuli ya Sizini, Wilaya ya Micheweni Pemba, na nyengine zikizidi mpaka wanafunzi 290 kwa darasa moja, mfano skuli ya Kinuni Wilaya ya Magharibi Unguja. Aidha zipo Skuli kadhaa zina uhaba au ukosefu wa madarasa ya Maandalizi.

b. Uhaba wa walimu wa ngazi ya cheti katika Skuli za Maandalizi na Msingi; Kamati imeona pamoja na wingi wa Wanafunzi uliopo, walimu wenye uwezo wa kufinyanga watoto kuanzia Maandalizi na darasa la kwanza na kuendelea wapo wachache, walimu hawa ambao hupatiwa mafunzo maalumu ya kuanza kumuandaa mtoto kujuwa kusoma, kuandika na kuhesabu wameadimika na moja ya sababu ambayo kamati imeambiwa na wahusika mbalimbali wa sekta ya elimu ni kuondolewa kwa mafunzo ya ualimu ngazi ya cheti yaliyokuwa yakitolewa zamani na Chuo cha Ualimu Nkurumah, ambacho hivi sasa kimeunganishwa na Chuo Kikuu cha Taifa cha Zanzibar (SUZA).

c. Ukosefu wa vyoo kwa baadhi ya Skuli za Maandalizi na Msingi, kamati imepitia na kuona baadhi ya skuli zinakosa vyoo na watoto wanajisaidia kwenye maeno ya nje (vichakani/pwani) mfano Skuli ya Tumbatu Gomani na Mjini Kiuyu Pemba. Aidha zipo na nyengine ambazo vyoo vipo lakini havitoshi na vina uhaba wa maji safi na salama.

d. Wingi wa Masomo wanayosomeshwa wanafunzi wa ngazi ya Msingi; kamati imepata malalamiko kutoka kwa wahusika mbali mbali wa elimu kuwa wanafunzi wa msingi wanasomeshwa masomo mengi wakiwa wadogo, kuna uwezekano wa kutopatikana matokeo mazuri.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana na changamoto hizo kamati inaeleza yafuatayo:-

a. Kamati inashauri kutafutiwa ufumbuzi wa kudumu tatizo la uhaba wa Walimu wa Ngazi ya Cheti kwa kushirikisha wahusika wa sekta ya elimu.

b. Kamati inashauri Serikali ivirejesha tena vyuo vya Ualimu kama ilivyo kwa nchi za jirani mfanoTanzania bara ambapo vyuo hivyo bado vipo na vinasomesha taaluma ya elimu (profession) na siyo utaalamu wa elimu (academic)

c. Kamati inashauri kuongezwa kwa madarasa ya msingi na ujenzi wa Skuli mpya katika maeneo ambayo kuna wanafunzi wengi.

d. Idara Elimu ya Maandalizi na Msingi kwa kushirikiana na Taasisi zinazohusika ihakikishe inafanya ukaguzi wa Skuli za Maandalizi za kila Wilaya kuhakikisha kuwa huduma za vyoo, maji safi na salama zinapatikana muda wote.

e. Sera ya elimu ifanyiwe mapitio kwa kushirikisha wahusika na wataalamu wa ngazi mabli mbali za sekta ya elimu na kuweka mpango wa masomo ambayo mwanafunzi wa maandalizi na msingi anayamudu vizuri.

f. Kamati inaagiza kuwe na mpango wa ufuatiliaji wa karibu wa maendeleo ya elimu ya Maandalizi na Msingi kuhakikisha wanafunzi wanaoanza waweze kujuwa kusoma, kuandika na kuhesabu kama sera ya elimu inavyoelekeza.

2. **PROGRAMU YA ELIMU YA SEKONDARI**

Programu hii inahusu usimamizi wa elimu ya Sekondari kwa vijana wenye umri kati ya miaka 12 hadi 17. Kamati imepitia na kukaguwa kazi mbali mbali zinazofanyika kupitia programu hii ya elimu ya sekondari.

Mafanikio ya utekelezaji wa programu

Katika utekelezaji wa programu ya elimu ya Sekondari kamati imeona mafanikio yafuatayo:-

a. Kuimarishwa kwa miundombinu ya majengo ya Skuli za Sekondari katika Wilaya zote za Zanzibar.

b. Walimu wanaendelea kutekeleza wajibu wao wa kusomesha licha changamoto kadhaa zinazowakabili.

Changamoto za Utekelezaji wa Programu

Pamoja na mafanikio hayo Kamati imebaini changamoto zinazokabili utekelezaji wa programu ya elimu ya sekondari kama ifuatavyo:-

1. Matokeo yasiyoridhisha ya Mitihani ya Kitaifa

Hali hii ya matokeo yasiyoridhisha imekuwa ikijitokeza kila mwaka kwa wanafunzi wa kidato cha nne na kidato cha sita. Kamati inatambuwa jitihada kubwa zinazofanywa na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali katika kutatuwa changamoto hii. Katika ripoti ya Kamati ya Ustawi wa Jamii ya mwaka jana (Febuari 2017) Kamati imeeleza kwa urefu changamoto hii na kutoa ushauri kuhusu hatua zinazopaswa kuchukuliwa za kuitatuwa changamoto hiyo, hata hivyo Kamati inaendelea kushauri hatua endelevu za kuchukuliwa ili kukabiliana na changamoto hiyo.

2. Changamoto mahususi kwa Skuli za Sekondari Zanzibar

i. Uvamizi wa eneo la Skuli ya Muanda; kamati imefahamishwa kuwa kuna mwananchi amevamia eneo la Skuli hiyo eneo ambalo ni mali ya Serikali.

ii. Ukosefu wa gesi katika maabara za Skuli ya Muanda, Chasasa na Utaani aidha tatizo hili litazamwe kwa Skuli nyengine kadhaa za Sekondari ambazo Kamati haijazifikia.

iii. Tatizo la Uhalifu katika maeneo ya Skuli ya Faraja; kamati imepatiwa taarifa ya vitendo vya uhalifu vinavyofanywa na baadhi ya vijana wa maeneo ya Skuli ya Faraja vijana hao wanaharibu mazingira ya Skuli kwa kuchimba mchanga wakiwa na gari za punda na ng'ombe na wanapozuiliwa hutumia silaha za kienyeji kujihami. Aidha vijana hao wanawaibia wanafunzi na kuwajeruhi kwa silaha za kienyeji kama mapanga na pauro, yapo matukio ya kushambuliwa wanafunzi yamejitokeza.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Katika kukabiliana na changamoto ya matokeo yasiyoridhisha ya mitihani ya kitaifa Kamati inapendekeza yafuatayo:-

a. Kuimarishwa elimu ya Maandalizi na Msingi kwa kuweka mazingira mazuri ya wanafunzi kusomeshwa kwa kuwa huko ndiko kwenye matayarisho ya wanafunzi kufanya vizuri baadaye.

b. Kukabiliana na changamoto ya uhaba wa walimu katika ngazi zote na kuwawekea walimu mazingira mazuri ya kusomesha.

c. Walimu kutekeleza wajibu wao wa kufundisha na Wizara iweke mikakati maalumu na endelevu ya kuhakikisha kuwa walimu wanatekeleza wajibu wao huo kama inavyopasa.

Sambamba na hatua hizo, Kamati ya Ustawi wa Jamii inaendelea kuishauri Serikali kukabiliana na changamoto ya matokeo yasiyoridhisha kwa kuchukuwa hatua zaidi zifuatazo:-

a. Kujenga Dakhalia na Maabara za kufundishia; kamati imefahamishwa kuwa Skuli za nyingi zinazofanya vizuri katika mitihani ya kitaifa ya kidato cha nne na sita zimewekewa miundombinu mizuri ya kufundishia kama vile dakhalia ambazo zinawaweka wanafunzi pamoja katika mazingira ya utulivu yasiyokuwa na shinikizo na changamoto za kijamii. Kamati inatambuwa kuwa jambo hili linawezekana kupitia mipango mbali mbali ya Serikali kama vile ilivyowezekana kupitia miradi ya ujenzi wa Skuli za mpya kila Wilaya kupitia ufadhili wa wahisani wa Maendeleo.

b. Kuhakikisha vifaa vya kufundishia kama vile vitabu na vifaa vya maabara vinapatikana kwa wakati. Kamati katika kutembelea baadhi ya Skuli imegundua kuwa vifaa hivyo hasa vya maabara hupatikana miezi mitatu tu kabla ya wanafunzi hawajafanya mitihani yao, hali hiyo haiwezi kuleta mtokeo mazuri kwa vile mwanafunzi hapati muda wa kutosha wa kujifunza kwa vitendo.

c. Mkakati wa kuajiri walimu wa fani mbali mbali uwe endelevu, walimu kujengewa uwezo kwa kupatiwa mafunzo na mbinu mpya za ufundishaji kupitia vituo vya walimu, aidha kuwawekea mazingira mazuri yasiyokuwa na shinikizo kama vile usafiri au nauli zinazokidhi masafa wanayosafiri.

3. PROGRAMU YA ELIMU YA JUU

Programu ya Elimu ya Juu inahusu uratibu wa elimu ya juu, huduma za mikopo ya elimu ya juu, huduma za sayansi na teknolojia na huduma ya elimu ya juu, ushauri na utafiti.

Mafanikio katika utekelezaji wa Programu

Katika utekelezaji wa programu hii Kamati imeona kuna mafanikio kadhaa muhimu yamepatikana kama ifuatavyo:-

a. Huduma ya utoaji mikopo ya elimu ya juu kwa wanafuzi wapya na wazamani imefanyika, jumla ya wanafunzi wapya 1,461 wamefungishwa mikataba ya mkopo kwa mwaka 2017/18. Aidha wanafunzi 2,582 wanaondelea wamefanyiwa malipo ya muhula wa kwanza wa ada ya mitihani na masomo.

b. Kazi za uratibu wa wanafunzi wanaopatiwa ufadhili wa masomo ndani na nje ya nchi zimefanyika.

c. Chuo Kikuu cha Taifa cha Zanzibar (SUZA) kinaendelea kutekeleza kazi zake za kutoa elimu ya Juu katika fani mbali mbali hasa baada ya kuunganisha vyuo vya Afya, Fedha na Utalii.

d. Maendeleo ya Ujenzi wa Jengo la Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Karume (KIST) Mbweni ambapo jengo lipo katika hatua nzuri ya kukamilika.

Changamoto za Utekelezaji wa Programu

Pamoja na mafanikio hayo Kamati imeona baadhi ya changamoto zinazokabili utekelezaji wa Programu kama ifuatavyo:-

a. Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu

i. Kusitishwa Mikopo ya elimu ya juu kwa wafanyakazi wa Serikali wanaojiendeleza.

ii. Uchelewaji wa fedha kwa baadhi ya wanafunzi hasa wa vyuo vya nje ya Zanzibar.

iii. Tatizo la ufinyu wa jengo la Ofisi ya Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu; Kamati bado inaripoti tena hali hiyo ya ufinyu wa jengo la Ofisi za Bodi ya Mikopo kwa nia ya kuikumbusha Serikali kuchukuwa hatua.

b. Chuo Kikuu cha Taifa Zanzibar (SUZA)

i. Chuo Kikuu cha Taifa Zanzibar (suza) hakipatiwi fedha za maendeleo kwa ajili ya Miradai mbali mbali ya chuo ambayo inasuasua kutokana na ukosefu wa fedha mfano miradi ya uimarishaji wa miundombinu ya majengo.

ii. Kuna tatizo kubwa la uvamizi wa maeneo ya ardhi ya SUZA katika kampasi zake mbali mbali Unguja na Pemba, tatizo hili linaelekea kuwa kubwa hivi sasa. Kamati imeona na kuelezwa meneo ya ardhi yaliyovamiwa kama vile Kampasi ya Mbweni (Skuli ya Afya), Kampasi ya Nkurumah, Mchangamdogo, Tunguu na Maruhubi (Taasisi ya Utalii). Maeneo hayo yamevamiwa na wananchi kwa kujengwa nyumba za makaazi, shughuli za biashara na kilimo.

iii. Changamoto ya Vyuo vilivyounganishwa na kukosa fedha za Matumizi kwa ajili uendeshaji wa kazi zake mbali mbali, hapo awali kabla ya kuunganishwa vyuo hivyo vilikuwa vikipata fedha hizo kupitia taasisi zao. Vyuo vyenyewe ni Chuo cha Afya Mbweni, Chuo cha Utalii cha Maruhubi na Taasisi ya Usimamizi wa Fedha ya Chwaka. Hata hivyo baada ya vyuo hivyo kuunganishwa na SUZA fedha hizo hazipatikani tena wala SUZA haipatiwi fedha hizo.changamoto hii inaipa mzigo wa bajeti SUZA wa kuvihudumia vyuo hivyo wakati mwengine huduma zinachelewa.

iv. Athari za Kimazingira kwa Taasisi ya Utalii ya Maruhubi; Kamati imeona athari ya kimazingira ya kupanda kwa maji ya bahari katika eneo la Taasisi, kamati imefahamishwa kuwa tatizo hilo huenda limetokana na ujenzi wa mradi wa hoteli

unaoendelea jirani na Taasisi hiyo, mradi ambao unahusisha kufukiwa kwa sehemu ya bahari mkabala na eneo hilo.

c. ***Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Karume (KIST)***

i. Uhaba wa walimu wa masomo ya ufundi hasa wa ngazi ya shahada ya Uzamivu (Phd) ambao waliopo wanahitaji kuendelezwa kufikia ngazi hiyo.

ii. Kutopatikana kwa ufumbuzi wa tatizo la matumizi ya umeme wa jua baina ya Taasisi ya Karume na Shirika la Umeme (Zeco), licha ya kuchukuliwa hatua kadhaa za kutafuta ufumbuzi wa kudumu wa suala hilo bado hatua hizo hazijazaa matunda na mvutano bado unaendelea.

d. ***Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu ya Tanzania na Kamisheni ya Vyuo Vikuu Tanzania (TCU)***

i. Kupanda kwa viwango vya makato vya Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Tanzania kutoka 8% mpaka 15% ya mshahara, ambayo inaathiri wahitimu wa Zanzibar walioajiriwa. Viwango hivyo haviendani na viwango vya mishahara kwa wanafunzi wanaoajiriwa Upande wa Zanzibar ambao mishahara yao hailingani na wenzao wa Jamhuri ya Muungano.

ii. Kutozingatiwa baadhi ya masomo ya lugha na dini ya kidato cha sita kuwa ni sehemu ya sifa (credits) za kumuwezesha mwanafunzi kuendelea na masomo yake elimu ya juu. Changamoto hii inaathiri sana wanafunzi kutoka Zanzibar.

iii. Mabadiliko ya mfumo wa udahili wa wanafunzi kwa njia ya mtandao yameathiri idadi kubwa ya wanafunzi kuchelewa kujiunga na vyuo vya elimu ya juu kwa vile wengi wao hawakuwa na matayarisho ya mabadiliko hayo.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana na changamoto hizo Kamati ya Ustawi wa Jamii inaeleza yafuatayo:-

a) Serikali itafakari tena hatua yake ya kusitisha mikopo kwa wafanyakazi wa Serikali. Kamati imeona kuwa zipo kada muhimu za wataalamu ambazo zinahitajika ambazo Wafanyakazi wa Serikali wanahitaji kujiendeleza na uwezo hawana, mfano walimu wa fani za ufundi katika ngazi ya shahada ya uzamivu, madaktari, wahandisi wa vifaa tiba ambavyo vimeshakuwepo katika Hospitali za Serikali, wataalamu wa Ujenzi, Mafuta na gesi asilia n.k.Aidha, Kamati inashauri kuwa Serikali iweke kada adimu kwa kasma maalumu ambayo itawezesha wafanyakazi wa Serikali kujiendeleza kwa kupatiwa mikopo.

b) Fedha za mikopo zitolewa mapema kwa wanufaika hasa kwa wanafunzi waliopo nje ya Zanzibar ambao wanaathrika sana na ucheleweshaji wa mikopo hiyo.

c) Kamati inashauri Serikali kutafuta jengo la kutosha kwa ajili ya ofisi za Bodi ya Mikopo ya Elimu Zanzibar, jengo linalotumika hivi sasa ni finyu na halitoshi kwa kazi za ofisi na uwekaji wa kumbukumbu za wakopaji kwa ufanisi.

d) Kamati inashauri Serikali kupitia Wizara ya Fedha, kuisaidia SUZA kupata fedha za maendeleo na matumizi mengineyo ili iweze kumudu uendeshaji wa Vyuo na Taasisi zinazoongezwa kwa ufanisi.

e) Kamati inaiagiza Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali kuandaa Waraka maalumu kuhusu uvamizi wa maeneo ya ardhi za SUZA na kupeleka Serikali kwa maamuzi na hatua za haraka za kudhibiti hali hiyo isiendelee.

f) Kamati inaishauri Serikali kupitia Idara ya Mazingira kufanya upya tathmini ya athari ya kimazingira katika eneo la Taasisi ya Utalii ya Maruhubi, ili hali ya kupanda kwa maji ya bahari katika eneo la Taasisi hiyo ipatiwe ufumbuzi.

g) Kamati inashauri Serikali kusaidia kusomesha walimu wa Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Karume (KIST) katika ngazi ya shahada ya uzamivu ili chuo hicho kiweze kutoa taaluma za ufundi kwa vijana wetu katika ngazi ya shahada.

h) Mvutano baina ya Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Karume (KIST) na Shirika la Umeme Zanzibar (ZECO) kuhusu matumizi ya umeme wa jua upatiwe ufumbuzi na Serikali kuu kwa vile mpaka hivi sasa Taasisi hizo zenyewe zimeshindwa kuupata ufumbuzi wa kudumu.

i) Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali ya Zanzibar ifanye mazungumzo na wenzao wa Tanzania bara kuhusu ongezeko la kima cha makato kwa wanufaika wa Zanzibar kutoka 8% hadi 15% ambacho kimelalamikiwa na waajiriwa hasa katika kada ya ualimu kuwa ni kikubwa na hakikuzingatia viwango vya mishahara ya waajiriwa baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

j) Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali ifanye mazungumzo na Kamisheni ya Vyuo Vikuu/ NACTE kuhusu kuzingatia 'credit' za masomo ya lugha ya kiarabu na dini ambayo kuna baadhi ya fani zinatumia masomo hayo mfano utalii katika fani ya ukarimu *(hospitality)*.

k) Wizara iweke utaratibu utakaowezesha wanafunzi kupata taarifa kwa haraka na kufahamishwa taratibu mpya za udahili ili wasichelewe kufanya maombi ya kujiunga na vyuo vya elimu ya juu.

4. PROGRAMU YA ELIMU MBADALA NA MAFUNZO YA AMALI

Programu hii muhimu imelenga kutoa elimu ya mafunzo ya amali kwa wanafunzi kulinga na na mahitaji ya soko la ajira, kupunguza idadi ya wasiojuwa kusoma na kuandika na kuwezesha vijana kitaaluma ili waweze kujiajiri.

Mafanikio ya utekelezaji wa Programu

a) Kuimarishwa kwa miundombinu ya majengo ya Vyuo vya Amali; ujenzi wa chuo cha amali cha Makunduchi umefikia 25% na ujenzi wa chuo cha Utalii cha Maruhubi umefikia 65%. Aidha uzio wa senyenge katika dakhalia ya wanawake ya Kituo cha amali cha Vitongoji unakamilishwa pamoja na ukarabati wa dakhalia za Mkokotoni na Vitongoji.

b) Kazi nyengine mbali mbali za utendaji na uendeshaji zimefanyika kama vile utoaji wa huduma za chakula mara tatu kwa siku kwa wanafunzi wa Kituo cha Mkokotoni na Vitongoji, kuandaa miongozo kwa miradi ya maendeleo ya vyuo binafsi Unguja na Pemba, kufanya mafunzo ya ujasiriamali na stadi za kazi, kuandaa vikao vya Bodi, kuandikisha wanafunzi wa Madarasa ya Elimu Mbadala na vituo vya kujiendeleza.

Changamoto katika utekelezaji wa Programu

Pamoja na mafanikio hayo Kamati imeona changamoto zifuatazo:-

a) Ujenzi wa Chuo cha Amali cha Daya Mtambwe hauridhishi hata kidogo na muda wa ujenzi umemaliza; kamati imeona na kubaini kuwa kuna hali ya kutoelewana baina ya Mjenzi na Mshauri elekezi ambaye hayupo katika eneo la ujenzi na badala yake ameweka Msimamizi wake ambaye hana maamuzi na maamuzi yanatoka Makao Makuu ya Mshauri huyo yaliyopo Khartoum-Sudan.

b) Ujenzi wa Chuo cha Amali cha Makunduchi nao ingawa unaendelea lakini hatua ya ujenzi iliyofikiwa ni 25% tu huku muda ukiwa unamalizika na Mshauri elekezi ni huyo huyo wa mradi wa Ujenzi wa Chuo cha Amali Daya Mtambwe.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana na hayo Kamati inaeleza yafuatayo:-

a) Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali itazame tena Mkataba wake na Mshauri ekelezi wa Mradi wa chuo cha amali cha Daya Mtambwe na Makunduchi kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na kuchukuwa hatua stahiki, kwa vile inaonekana Mshauri huyo hafanyi wajibu wake inavyopaswa na kupekelea kuchelewa kukamilika kwa miradi hiyo.

b) Wizara ya Elimu iweke utaratibu wa kuwa karibu na Washauri ekelezi wa miradi yake ya ujenzi na kuhakikisha kuwa wanafanya majukumu yao kwa Maslahi ya Wizara kama ilivyo katika mkataba.

5. PROGRAMU YA UBORA WA ELIMU

Programu hii muhimu madhumuni yake ni kuwezesha kutoa elimu bora kwa ngazi zote za elimu. Kamati imefuatilia masuala kadhaa yanayohusu utekelezaji wa Programu ya Ubora wa Elimu.

Mafanikio katika Utekelezaji wa Programu

a) Kazi mbali mbali zimefanyika katika utekelezaji wa programu hii kama vile uimarishaji wa miongozo ya kuendesha paneli za kitaifa za mitaala, tathmni ya vitabu na vifaa vya kufundishia, kuchapisha mitihani, kuandaa viwango vya ukaguzi wa elimu, kutoa ushauri katika uanzishaji wa maktaba za Skuli na jamii, kuanda mafunzo mbali mbali yanayohusu elimu ya Ukimwi na afya ya uzazi, Tehama, elimu mjumuisho, nukta nundu na mafunzo ya walimu wa maandalizi.

b) Kufuatilia na kuchukuwa hatua kuhusu kesi za udhalilishaji, ndoa na ujauzito na kuzitafutia ufumbuzi kwa mujibu wa sheria.

c) Upatikanaji wa fedha katika vituo vya walimu (TCs) umeanza ingawa unahitaji kuendelezwa kwa vituo vyote.

Changamoto zinazokabili utekelezaji wa Programu

a) Kukosekana kwa muongozo wa kisheria kuhusu ukaguzi wa elimu ambao ungeweka masharti ya kisheria pamoja na kanuni.

b) Ukosefu wa Maktaba kwa baadhi ya Skuli sambamba na uhaba wa wakutubi wenye sifa kwa skuli zenye maktaba.

c) Skuli nyingi zina uhaba wa Wataalamu wa Maabara wenye sifa.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana na changamoto hizo kamati inaeleza yafuatayo:-

a) Sheria ya Ukaguzi wa Elimu inahitajika ili kuweka miongozo ya kisheria na kikanuni itakayosimamia ukaguzi wa elimu.

b) Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali kwa kushirikana na Shirika la Huduma za Maktaba ifanye tathmini ya Skuli ambazo hazina maktaba ili kufanya mpango wa kufikisha huduma hiyo katika Skuli hizo. Aidha Wakutubi wenye sifa waajiriwe ili kukabiliana na upungufu wa watendaji hao.

c) Wataalamu wa Maabara wenye sifa waajiriwe ili kukabiliana na uhaba mkubwa wataalamu hao katika Skuli nyingi za Serikali.

6. PROGRAMU YA UONGOZI NA UTAWALA

Programu hii inajumuisha utekelezaji wa kazi za Uongozi, mipango, sera na utafiti na shughuli za uratibu wa elimu kwa upande wa Pemba.

Mafanikio ya Utekelezaji wa Programu

a) Hatua za Kuifanyia marekebisho sera ya elimu mwaka 2006 zimeanza kuchukuliwa kwa kukusanya maoni ya wahusika mbali mbali katika sekta elimu.

b) Mpango Mkuu wa elimu (2017/18-2021/22) umewasilishwa kwa wahusika mbali mbali wa sekta ya elimu wakiwemo mafisa wanaoshughulikia maendeleo ya elimu katika Serikali za Mitaa.

c) Posho na stahiki mbali mbali za walimu zimelipwa ingawa madai bado yapo.

Changamoto katika utekelezaji wa Programu

a) Tatizo kubwa la Uhaba wa Walimu wa fani mbali mbali kuanzia Msingi hadi Sekondari. Tatizo hili ni kubwa hasa kutokana ongezeko la idadi ya wanafunzi, wimbi kubwa la kustaafu walimu wa zamani na wengine kufariki. Sambamba na hilo kasi ya uajiri haiendani na mahitaji halisi ya idadi ya walimu wa kuziba upungufu huo.

b) Kuna changamoto katika mfumo wa uajiri hasa kwenye sekta ya elimu ambapo mahitaji ni makubwa ya walimu, walimu wenye sifa wapo kwenye soko, mchakato wa ajira unakwenda taratibu na unachukuwa muda mrefu kukamilika.

c) Sambamba na hilo kuna idadi kubwa ya walimu wa kujitolea hasa upande wa Pemba ambao hawajaajiriwa wengine ni wakaazi wa maeneo wanayofanyia kazi.

d) Kuna changamoto ya uhamisho wa mara kwa mara wa walimu ambao unawachanganya wanafunzi, aidha kwa upande wa Pemba wapo walimu wambao wanaomba ajira Pemba na baada ya kuajiriwa wanaomba uhamisho kurudi Unguja kwa visingizio mbali mbali kama vile ndoa na familia.

e) Yapo madai ya walimu kuhusu stahiki zao mbali mbali hayajalipwa kama vile posho za likizo, viwango vidogo vya nauli, masawazisho ya mishahara kwa walimu wapya na wazamani nk

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutoka na changamoto hizo Kamati inaeleza yafuatayo:-

a) Kamati inaishauri Serikali kuona ulazima wa kuwa na Tume ya Utumishi ya Walimu kwa kushughulikia tatizo kubwa la ajira ya walimu, matatizo ya kiutumishi ya walimu kwa upekee na wingi wake, mahitaji halisi ya upungufu na ujazaji wa nafasi zilizo wazi. Kamati inasisitiza umuhimu wa Tume ya Utumishi ya Walimu kwa kuwa ni mfumo ambao unatumika katika nchi nyingi za Afrika Mashariki na duniani na unasaidia kutatuwa changamoto nyingi za kiutumishi na ajira za walimu ambazo kwa Tume ya Utumishi ya Serikali peke yake hazimudu kwa ufanisij.

b) Stahiki za walimu zifanyiwe kazi ili kuondosha malalamiko ya walimu ambao baadhi yao muda mrefu hawajalipwa stahiki hizo.

c) Kamati inaagiza Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali ishirikane na Wizara ya Mawasiliano na Usafirishaji kushughulikia na kuvipitia upya viwango vya nauli za walimu katika gari za abiria. Viwango hivyo vinawekwa na Idara ya Usafirishaji na Leseni ndivyo vinavyotumika na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali kulipa nauli kwa walimu huku viwango hivyo vikiwa vidogo na havijafanyiwa mapitio muda mrefu.

d) Kamati inashauri Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali kuhakikisha kuwa uhamisho wa walimu unafanyika kwa mpango bila kuleta athari katika maendeleo ya masomo ya wanafunzi.

UGATUZI KATIKA SEKTA YA ELIMU

Mnamo mwezi Julai mwaka 2016 Serikali ilianza rasmi kutekeleza sera ya ugatuzi wa huduma za elimu ya Maandalizi na Msingi kwa Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali. Kamati ya Ustawi wa Jamii imepata fursa ya kupitia utekelezaji huo katika hatua za awali kwa kutembelea Serikali za Mitaa Unguja na Pemba ambazo zimepelekewa utekelezaji wa huduma hizo.

Maeneo yaliyogatuliwa katika Sekta ya Elimu

Huduma zilizogatuliwa ni elimu ya Maandalizi na Msingi katika maeneo yafuatayo:-

- Gharama za za chakula kwa wanafunzi wa Skuli za Maandalizi (posho la uji)
- Malipo ya nauli za walimu wanaosemesha maeneo ya mbali.
- Kuhamasisha kazi za uandikishaji wanafunzi wa maandalizi na msingi.
- Fedha za matengenezo madogo madogo ya Skuli za Maandalizi na Msingi.
- Malipo ya posho za Maafisa wa Elimu wa Wilaya.

Mambo ambayo hayajagatuliwa

- Uajiri wa wafanyakazi bado unasimamiwa na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali.
- Mishahara ya watendaji bado inalipwa na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali.
- Sera, miongozo, mikakati, vifaa vya kufundishia bado vinaendelea kusimamiwa na Wizara.
- Kurugenzi ya Elimu ya Maandalizi na Msingi bado ipo Makao Makuu ya Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali na Mkurugenzi wake.

Mafanikio yaliyoanza kifikiwa katika muda huo mfupi

Kamati imeona mafaniko ya hatua ya Serikali kugatuwa huduma za elimu za Maandalizi na Msingi kwa Serikali za Mitaa kama ifuatavyo:-

a. Utekelezaji umeanza licha ya changamoto zinazokabili.

b. Changamoto za huduma za msingi za Elimu zimeanza kushughulikiwa kwa haraka kupitia kupitia Serikali za Mitaa.

c. Urasimu wa upatikanaji wa huduma na fedha unaanza kupungua kwavile matumizi ya fedha hizo yanakwenda moja kwa moja kwenye Serikali za Mitaa.

d. Serikali kuu imeanza kupunguza mzigo wa majukumu ya ngazi ya msingi kupitia Serikali za Mitaa.

Changamoto za Ugatuzi kwa sekta ye elimu

Changamoto zilizobainika na kamati katika utekelezaji ni kama zifuatavyo:-

1. Kumekosekana miongozo ya Usimamizi na uendeshaji wa huduma za Elimu zilizogatuliwa; Kamati imebaini kuwa baadhi ya kazi zinafanyika kila upande na muelekeo wake hakuna *"uniformity"*. Hakuna mpango wa makabidhiano na maelekezo ya namna ya kusimamia huduma zilizogatuliwa kutoka zilipokuwepo kwenda Serikali za Mitaa.

2. Kumekosekana ufahamu wa kutosha wa dhana ya ugatuzi kwa baadhi ya watendaji wa Serikali za Mitaa na Sekta ya Elimu; Kamati imebaini baadhi ya huduma zilizogatuliwa zinapata changamoto kutokana na baadhi ya watendaji wa Sekta ya Elimu kuendelea kuhodhi baadhi nyenzo za utendaji kazi kwa mfano vyombo vya usafiri na mafaili ya wafanyakazi.

3. Mawasiliano yasiyotosheleza baina ya Watendaji wa Serikali za Mitaa wenyewe kwa wenyewe na Watendaji wa Sekta ya Elimu. Kamati imebaini baadhi ya Walimu wamepewa uhamisho kutoka Pemba kwenda maeneo mengine muda mfupi baada ya kuripoti vituoni mwao. Aidha, Baadhi ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa zimeifahamisha Kamati kuwa kumekuwa hakuna vikao vya kuratibu utendaji kazi wa huduma zilizogatuliwa na Watendaji wa Wizara ya Elimu.

4. Kutoshirikishwa na kutambuliwa kwa baadhi ya Madiwani katika maeneo ya Serikali za Mitaa ambako huduma za ugatuzi zinahitaji kufuatiliwa na kusimamiwa.

5. Madiwani na baadhi ya Watendaji wa Serikali za Mitaa kutokuwa na ufahamu wa kutosha wa Sheria ya Serikali za Mitaa, Sheria ya Elimu ya Jamii na Mazingira na Sheria za Mfuko wa Jimbo ambazo zinahusiana moja kwa moja na kazi na uwezo wa kufanya majukumu yao, yakiwemo ya ugatuzi, kwa uhakika na kujiamini zaidi.

6. Madiwani hawana nyenzo za kufanyia kazi hasa baaada ya maeneo ya Wadi zao kuongezeka sambamba na huduma zilizogatuliwa, mfano wa nyenzo hizo ni vyombo vya usafiri kuwawezesha kufatilia majukumu hayo.

7. Uhaba wa nafasi za kufanyakazi kwa baadhi ya Ofisi za Wilaya ambako masuala ya Ugatuzi yanaratibiwa, mfano Ofisi ya Wilaya ya Wete haina nafasi ya kutosha kwa kazi za Ugatuzi.

8. Changamoto ya kuzigawa kwenye ugatuzi baadhi ya Skuli za Maandalizi na Msingi zinazojumuishwa pamoja na *Skuli za Maandalizi, Msingi na Kati* mfano Skuli ya Kidagoni ya Kaskazini Unguja na nyengine kadhaa mfano wa Skuli hiyo.

MAONI, USHAURI NA MAAGIZO YA KAMATI

Kutokana na changamoto hizo kamati ineleza yafuatayo:-

a) Serikali ikamilishe miongozo ya utekelezaji wa ugatuzi ili kuondoa changamoto zinazokabili hivi sasa kutokana na kukosekana kwa miongozo hiyo. Kamati imefahamishwa kuwa Kamati maalumu imeundwa na Serikali kutayarisha miongozo hiyo, hivyo Kamati ya Ustawi wa Jamii inashauri Miongozo hiyo ikamilishwe haraka ili ianze hatua ya utekelezaji kwa ufanisi.

b) Changamoto ya kuzigawa za Skuli za Maandalizi, Msingi na Kati, ambazo zinakuwa pamoja, Kamati inashauri kuwa Wizara ishirikiane na Serikali za Mitaa husika kuona namna ya kutekeleza kazi za ugatuzi katika Skuli za aina hiyo.

c) Elimu kuhusu dhana ya ugatuzi, madhumuni yake na matarajio ya Serikali iendelee kutolewa kwa wahusika mbali mbali kwa sekta zote zilizogatuliwa hasa ya Elimu.

SEHEMU YA TATU

HITIMISHO

Katika kutekeleza wajibu wake kwa mujibu wa Katiba ya Zanzibar, Kanuni za Baraza la Wawakilishi na Sheria nyenginezo, Kamati imetoa maelekezo na ushauri wake ambao tunaamini kuwa utasaidia katika kuleta ufanisi kwenye utekelezaji wa majukumu ya Serikali kupitia Wizara ya Afya na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali.

Maelekezo na maoni hayo yalitolewa na Kamati kwa dhamira ya kuwawakilisha vyema wananchi wa Zanzibar na kuona kuwa maslahi ya wananchi hao, kwa mujibu wa taratibu yanapewa kipaumbele.

Kamati yetu inatumai kuwa maelekezo na maoni yaliyotolewa na Kamati kwa Wizara hizo yatazingatiwa na kufanyiwa kazi kwa lengo la kutoa huduma nzuri kwa wananchi wa Zanzibar. Kamati inatoa shukurani za pekee kwa Spika wa Baraza la Wawakilishi, Katibu wa Baraza la Wawakilishi na watendaji wa Afisi ya Baraza la Wawakilishi kwanza kwa kuiwezesha Kamati hii kutekeleza majukumu yake vizuri, lakini zaidi kwa ushauri walioupatia Kamati katika kipindi cha utekelezaji wa majukumu yake.

Kamati imefanyakazi zake kwa mashirikiano makubwa na Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali na Wizara ya Afya, kuanzia Waheshimiwa Mawaziri wote wawili, Naibu Waziri wote wawili, Katibu Mkuu na Naibu katibu Wakuu wote, Wakuregenzi, Wakuu wa Taasisi, Vitengo, Maafisa na Watendaji wa ngazi zote walitoa ushirikiano kwa Kamati kwa lengo la kusaidia kufanikisha utekelezaji wa huduma za afya na elimu kwa wananchi. Kamati inawashukuru sana.

Mwisho kabisa lakini si kwa umihimu, shukurani za pekee kabisa kwa wajumbe wa Kamati ya Ustawi wa Jamii na Makatibu wa Kamati ambao majina yao yametangulia kutajwa awali, kwa kazi kubwa ya kufika kila panapowezekana Unguja na Pemba kufanyakazi za kusaidiana na Wizara zinazosimamiwa na Kamati na kwa upekee kabisa Kamati itoa shukurani kwa Ofisi ya Baraza la Wawakilishi kupitia Divisheni ya Taarifa Rasmi za Baraza kwa kusaidia matayarisho na hatimaye kuchapishwa kwa ripoti hii.

XXXXXXXXXXXXXX *MWISHO* XXXXXXXXXXXX